

مجله علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)
سال سوم، شماره دوم، (پیاپی ۹)، تابستان ۱۳۹۲
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۸/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۹/۲۳
صص: ۱۱۹-۱۴۲

بررسی شاخص‌های توسعه پایدار محله ای منطقه ۱۳ اصفهان

مهری اذانی^{*}، رضا مختاری ملک آبادی^۲، شهره مولایی^۳

۱- استادیار گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

۲- استادیار گروه جغرافیای دانشگاه پیام نور اصفهان

۳- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

چکیده

معرفی و کاربرد شاخص‌های توسعه پایدار ضرورتی است که در کشور ما کمتر به آن توجه شده است، بدین معنا که با توجه به روند سریع شهری شدن گستره وسیعی از فضاها و جغرافیای ایران، با تعادل بنیادین در اکثر شهرها، به ویژه در کلان شهرها همراه نبوده است. بررسی وضع موجود، برنامه ریزان و مدیران شهری را ناگزیر از توجه به برنامه‌ریزی در مقیاس‌های خرد در قالب واحدها و سلول‌های شهری یعنی محله‌ها نموده است، زیرا در این صورت است که می‌توان با برنامه ریزی مناسب و استفاده از منابع محلی به شاخص‌های توسعه محله‌های شهری دست یافت. این رویکرد در پی شناخت توانایی‌ها و ویژگی‌های محله‌ها و ناحیه‌های شهری است، روشن است که در این واکنش نیاز به مشارکت جدی مردم در برنامه‌ریزی‌های مبتنی بر هویت محله‌ای نیاز است. بر این اساس، محلات پایدار می‌توانند متضمن پایداری شهرها باشند. هدف از این پژوهش، بررسی شاخص‌های توسعه پایدار محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان و بطور کلی شناخت تفاوت‌ها و نا برابری‌ها بین محلات و رتبه بندی از نظر وضعیت و سطح برخورداری از شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای و نشان دادن سطوح توسعه محلات از نظر میزان امکانات و دسترسی‌ها و بهره مندی است. رویکرد حاکم بر این پژوهش بر اساس هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی - تحلیلی است، که با استفاده از مدل ارزیابی تاپسیس، شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای در این پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش، بیانگر آن است که محله کشاورزی از

لحاظ توسعه پایدار در رتبه بالاتری نسبت به محلات دیگر منطقه ۱۳ قرار دارد و محله باغ‌زیار از پایداری کمتری برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: توسعه پایدار، توسعه پایدار محله ای، توسعه محله ای، منطقه ۱۳ اصفهان.

مقدمه

همان‌میزانی که ابعاد جهانی دارد، به همان اندازه نیز دارای ابعاد محلی هست؛ یعنی توسعه پایدار نوعی کنش متقابل بین فرآیندهای محلی و جهانی است. محله به عنوان واحد پایه و محور برنامه‌ریزی مشارکتی در عرصه همگانی در شهرها قلمداد می‌شود. توسعه پایدار در مقیاس محله به معنای ارتقای کیفیت زندگی در شهر شامل همه ویژگی‌ها و اجزای زیست محیطی، فرهنگی، سیاسی، اداری، اجتماعی و اقتصادی (بدون ایجاد مانعی برای نسل آینده) است، مانعی که باعث کاهش منابع طبیعی و افزایش کمبودهای محلی است. مهمترین دغدغه‌ای که توجه صاحب‌نظران و برنامه‌ریزان شهری را به سوی مفهوم توسعه پایدار شهری و محله‌ای جلب نموده، رشد شتابان شهرنشینی در جهان امروز و تداوم آن در آینده از یکسو و رشد حیرت‌آور کلانشهرها و پیامدهای زیانبار آن برای ساکنان مناطق است. اصفهان نیز یکی از جمله کلان‌شهرهای ایران است که از نظر جغرافیایی به ۱۴ منطقه تقسیم می‌شود که منطقه ۱۳ آن دارای ۸ محله است و نتایج حاصل از بررسی‌هایی که اخیراً روی محلات آن انجام یافته، نشان می‌دهد، برقراری کیفیت و عدالت در این مناطق و محلات با مشارکت مردم انجام می‌پذیرد و بدون آن قابل تصور نیست، پس می‌توان گفت توسعه پایدار شهرها از توسعه محلات شروع می‌شود. با توجه به بازنگری مفهوم نوین محلات در سازمانیابی الگوهای اجتماعی شهر، توسط مدیریت نوین توسعه

شناخت هرپدیده قبل از هرچیز نیازبه تعریفی جامع و کامل از آن پدیده دارد. واضح است که هرچه این تعریف جامع و کاملتر باشد، شناخت آن پدیده آسانتر و دقیقتر خواهد بود. باید گفت که علیرغم پیشرفت علوم و فنون برای بعضی از پدیده‌ها تاکنون تعریف جامعی ارایه نشده است و توسعه فیزیکی نیز یکی از این پدیده‌هاست. توسعه یکی از موضوعات اصلی در علوم انسانی و اجتماعی است که از نیمه دوم قرن بیستم تاکنون مطرح شده و مورد بحث و پژوهش قرار گرفته است. باوجود اینکه از این مفهوم استنباط متعددی صورت گرفته است، ولی همچنان از عدم شفافیت معنایی و مصداقی برخوردار است. توسعه از بدو امر در حوضه اقتصاد سیاسی و برنامه‌ریزان و مدیران قرار گرفت و ضمن شکل‌گیری حوزه مطالعات توسعه و طرح تجربه‌های متعدد توسعه مناقشه‌های مفهومی، روشی در گرفت (کریمی، ۱۳۸۷: ۷).

بیان مسأله

درده سال اخیر، مفاهیم مختلفی از توسعه پایدار ارائه شده است، مفاهیمی نظیر شهر، روستا، انرژی، عدالت اجتماعی، توزیع عادلانه ثروت، مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها را شامل می‌گردد و در واقع همه زوایای زندگی انسان امروزی و نسل‌های آینده را در بر می‌گیرد. توسعه پایدار به

با توجه به اهمیت توسعه پایدار در شهرها و نقش بسیار مهم محلات شهری در گسترش و پایداری این توسعه و نیز نقش شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای در پایداری محلات شهری و با توجه به اینکه تاکنون کمتر به مسأله شاخص‌های توسعه پایدار و تأثیر آنها در ساماندهی محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان پرداخته شده است، این پژوهش می‌تواند در ماندگاری و حفظ هویت محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان تأثیر گذار بوده و مباحث جدیدی را برای بهتر عمل کردن شاخص‌های پایداری مطرح نماید.

اهداف تحقیق

اهداف کلی

بررسی شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای در منطقه ۱۳ شهر اصفهان است.

اهداف خرد (ویژه)

۱- شناخت پتانسیل‌های موجود در محله‌های منطقه ۱۳ از جمله (فضای سبز میادین، پارکها، مکان‌های ورزشی، وجود آسایش بهتر) در مقایسه با مناطق دیگر به منظور توجه بیشتر به حس تعامل اجتماعی

۲- بررسی شاخص‌های تأثیر گذار محله در ساماندهی فضای شهری

پیشینه و تاریخچه (سوابق) موضوع

توسعه محله‌ای از جمله مباحثی است که نه تنها در ایران؛ بلکه در جهان کمتر مورد توجه قرار گرفته و منابع مکتوب اندکی از آن موجود است. نتایج مطالعات گذشته نشان می‌دهد که به دلیل اهمیت

پایدار، سعی شده در قالب محلات منطقه ۱۳، فرآیند احیا و مفهوم توسعه پایدار محله‌ای درپرتو سازمان‌های عمومی و غیردولتی بررسی شود، تا با استفاده از اصول و شاخص‌های مطرح در توسعه پایدار محله‌ای و کاربرد روش مصاحبه، پرسشنامه، بازدید میدانی و بهره‌گیری از الگوی مشارکت به منظور بهبود ساختار فضایی و ارتقای سرمایه‌های اجتماعی تمهیدات لازم اندیشیده شود. این پژوهش سعی بر آن دارد تا با پاسخ به سوال‌های زیر پاسخ دهد.

۱- شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای تا چه حد در ساماندهی فضایی در منطقه ۱۳ اصفهان مؤثر است؟

۲- چگونه شاخص‌های پایدار محله‌ای در منطقه ۱۳ شهر اصفهان می‌تواند در توسعه پایدار مؤثر باشد؟

۳- محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از لحاظ توسعه پایدار چه تفاوت‌ها و تشابهاتی دارند؟

با توجه به این که پیچیدگی ذاتی شهرها و ابعاد مختلف تأثیرگذاری آنها، شناخت عوامل اصلی و کلیدی برای دستیابی به پایداری شهری و محله‌ای «شاخص‌های تعیین کننده» ضروری به نظر می‌رسد. از این رو، بیان این مسائل انگیزه گردید تا محقق برای پژوهش خویش این موضوع را انتخاب نماید و از این رو، باتوجه به میزان توسعه پایداری منطقه ۱۳، بتوان راهکارهایی ارائه داد تا به بهبود توسعه پایدار محله‌ای منطقه مورد نظر کمک شایانی نمود.

اهمیت و ضرورت تحقیق

دادن بیش از حد به کلانشهرها، رویکرد تفکیک‌گرایانه و عدم همخوانی طرح‌ها و برنامه‌ها با شرایط موجود سبب جدایی در ساختار فضایی محله و عدم انسجام ساختار اجتماعی میان ساکنان محله شده است (معصومی، ۱۳۹۰: ۱۹). در زمینه پیشینه پژوهش کارهای متعددی صورت گرفته که به آنها اشاره می‌شود.

پیشینه داخلی

اذانی (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان توسعه پایدار شهری: موردی شهر اصفهان به این مباحث اشاره می‌کند: توسعه یکی از مفاهیمی است که همواره مورد توجه بوده و بعد توسعه از دیدگاه (پایداری) از مفاهیم جدیدی است که در نظام شهری دارای اهمیت و ارزش است. لذا توسعه درخور و پایدار که تمام ابعاد توسعه (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی) توسعه را مورد بررسی قرار می‌دهد، امروزه در جهان مطرح شده به عنوان تنها راه‌هایی انسان از معضلات کنونی بیان شده است. وی با استفاده از مدل آمار استنباطی و Z.R، ۶۵ شاخص تأثیرگذار را مورد بررسی قرار داده است.

احمدیان (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان محله پایدار، راهی به سوی توسعه پایدار شهری در شهر بم، طراحی پروژه را شامل دو زیر فرایند از عمل کل به جز و طرح ساختار پایدار محله و طرح نهایی محله را تلفیقی از این دوزیر فرایند می‌داند، لذا رسیدن به پایداری نیازمند استراتژی مناسب در عرصه کلان و برنامه و اقدام محلی در عرصه خرد سیستم‌های شهری تعریف کرده و در نهایت فضای موازنه اکولوژیک بعنوان نقطه عطف ساختار پایدار محله را

به ارمغان آورده و واحدهای همسایگی پایدار به عنوان سلول‌های پایدار، کوچکترین واحد پایدار محله را رقم زده‌اند.

افسری (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان برنامه‌ریزی ارتقای کیفیت محیطی و اجتماعی در چارچوب توسعه پایدار محله‌ای در دانشگاه تهران به این مقوله می‌پردازد که برای سنجش شاخص‌های کیفیت محیطی و اجتماعی زندگی محلی، توجه توأم به شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت محیطی و اجتماعی لازم است. با استفاده از نرم افزارها Excell, ArcGIS, AutoCAD, spss و نیز استفاده از پرسشنامه به این نتایج دست یافت که ابعاد محیطی، کالبدی و ابعاد اجتماعی در محله‌ها بر هم تأثیر گذارند و با ایجاد فضاهای مردمی و عمومی در کالبد و محیط محله‌ها می‌توان شبکه‌های اجتماعی را تقویت نمود.

تیموری (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان چالش‌های توسعه پایدار کلان شهر تهران، موردی: منطقه ۱۷ شهرداری تهران در دانشگاه تهران به بررسی و سنجش میزان پایداری در منطقه ۱۷ شهرداری و سطح محلات شهری این منطقه پرداخت، یافته‌ها نشان می‌دهد که وضعیت پایداری محلات شهری منطقه ۱۷ در سطوح متوسط و پایین از آن قرار دارند به لحاظ پایداری محله، فلاح وضعیت متوسط که بهترین محله و بلورسانی بدترین وضعیت در بین محلات را داراست. در این پژوهش از روش ترکیب منطق فازی و سیستم اطلاعات جغرافیایی برای سنجش شاخص‌های پایداری استفاده شد.

خاکپور و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای، به

نتایج حاصل از مطالعاتی در خصوص توسعه پایدار لیتوانی (۲۰۰۲)، در ۱۰ فصل بیان می‌دارد که سیاست توسعه پایدار لیتوانی، کیفیت محیطی و منابع طبیعی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعه پایدار در سطح محلی از جمله مهمترین نتایج مباحث این مطالعه است.

نتایج حاصل از مطالعه‌ای که سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد منتشر کرد (۲۰۰۵)، به نقش آموزش در توسعه پایدار تأکید فراوانی شده است. در این مطالعه مباحثی مانند آموزش برای آینده، علوم اجتماعی و طبیعی برای توسعه پایدار، توسعه پایدار در دانشگاه‌ها، فرهنگ جامع در توسعه پایدار و... مطرح شده است.

کن ورسی^۱ (۲۰۰۶)، نتایج حاصل از مطالعه خود بر روی برخی از شهرها را جهت ارزیابی پایداری محیطی، اقتصادی و اجتماعی، در اشکال شهری و الگوهای حمل و نقل را اینگونه بیان می‌دارد که؛ ایجاد شهرهای جدید اکولوژیکی و حیاتی در کنار شهرهای موجود، فرصت مناسبی برای پیشبرد جهانی پایداری با ۱۰ بعد کلیدی مرتبط با برنامه ریزی و سیستم‌های حمل و نقل است

نوری (۲۰۰۷): در مقاله‌ای با عنوان اندازه گیری توسعه پایدار، نتایج حاصل از یک تحلیل سری زمانی در ۸ بعد، توسعه پایدار در فرانسه را مطالعه می‌کند. وی بر این واقعیت تأکید می‌کند که هیچ شاخصی کامل نیست و هیچ کس نمی‌تواند در مورد توسعه پایدار نظر جامعی بدهد. با توجه به این تحقیق، شاخص‌های مختلف نتایج متفاوتی را نشان می‌دهد و

بررسی هم افزایی سرمایه‌های اجتماعی و توسعه محله‌ای در منطقه ۵ شهرداری مشهد پرداخته‌اند، نتایج حاصله حاکی است که می‌توان با تقویت سرمایه اجتماعی به پایداری محله ای دست یافت. اما به سبب معناداری یا نزدیک به معنادار بودن برخی مولفه‌های سرمایه اجتماعی دست یابی به پایداری توسعه محله‌ای، بدون توجه به پتانسیل‌های نهادی و انسانی و تمامی ظرفیت‌های فردی و گروهی امری غیرقابل اجراست.

نسترن و همکاران (۱۳۸۹)، در پژوهشی با عنوان کاربرد تکنیک تاسپس در تحلیل و اولویت بندی توسعه پایدار مناطق شهری، ۲۱ شاخص را در جهت شناخت سطوح برخورداری مناطق ۱۳ گانه شهرداری اصفهان مورد بررسی قرار دادند. ۲۱ شاخص از طریق مدل آنتروپی شانون وزن دهی شده و روش بکار رفته تاسیس است. نتیجه حاصل نشان داده که در میان مناطق شهرداری اصفهان ۶ منطقه محروم در پایین‌ترین سطح برخورداری و دارای اولین اولویت توسعه هستند و دومین سطح را ۴ منطقه دیگر که از حالت نسبتاً مطلوبی برخوردارند و از شرایط بحرانی دورند و اولین سطح را ۳ منطقه از لحاظ ۲۱ شاخص بخود اختصاص داده‌اند.

پیشینه خارجی

۱ در نیجریه (۲۰۰۱)، نتایج حاصل از مقاله‌ای در زمینه فعالیت‌هایی که برای افزایش برابری جغرافیایی ساختار سکونتگاه‌های انسانی صورت گرفته، بیان می‌دارد که برخی از موضوعات توسعه پایدار، سکونتگاه‌های انسانی را در دسترسی مناسب به امکانات و کاهش فشارها ذکر می‌نماید

1. ken worthy

روش تحقیق

بر اساس هدف کاربردی و براساس ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد و از نرم افزار spss و مدل ارزیابی تاپسیس برای تجزیه و تحلیل شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای استفاده شده است.

جامعه آماری و محاسبه حجم نمونه

برای انجام این پژوهش از نمونه گیری تصادفی استفاده شده است. حجم دقیق نمونه با استفاده از فرمول کوکران و پس از انجام مطالعه مقدماتی و برآورد بر طبق داده‌های ذیل در کل منطقه تخمین زده شده است، با توجه به اینکه منطقه سیزده شامل ۸ محله (شامل محله شهرک ولی عصر، باغ فردوس، امیریه، باغ زیار، قائمیه و کوی گلزار و شفق و کشاورزی) است و تعداد جمعیت این منطقه در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۱۲۱۰۳۲ نفر بوده است، با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۳۸۳ نمونه بدست آمده است.

حجم نمونه و شیوه تعیین آن

با توجه به آنچه در بالا به آن اشاره گردید از تعداد ۳۸۳ نفر بدست آمده در این محاسبه تعداد ۱۴۲ نفر مرد و ۲۴۱ نفر زن تعیین گردید، سپس بر اساس نمونه گیری تصادفی احتمالی، این تعداد پرسشنامه‌ها (۳۸۳ عدد) در بین محلات (۸ محله) منطقه ۱۳ اصفهان توزیع شد و پاسخ دهندگان بصورت تصادفی پرسشنامه‌ها را دریافت نمودند.

فرمول کوکران

$$N = \frac{\frac{(1/96)^2 \times 0.7 \times 0.3}{(0.5)^2}}{1 + \frac{1}{121032} \left(\frac{(1/96)^2 \times 0.7 \times 0.3}{(0.05)^2} - 1 \right)} = 383$$

به نظر نگارنده فرانسه، در سال مورد بحث، توسعه پایدار کمتری راداشته است.

یانگ جان لی و چینگ مینگ‌هانگ (۲۰۰۷): در مقاله‌ای با عنوان شاخص پایداری برای تایپه با بررسی‌های پایداری برای تایپی چین با انتخاب ۵۱ شاخص به این نتیجه رسیده که شاخص‌ها از نظر پایداری یکسان نیست. شاخص‌های محیطی و اجتماعی به سمت پایداری حرکت می‌کنند در حالی که شاخص‌های اقتصادی و نهادی به طور نسبی ناپایدارند. در کل شاخص‌های مورد بررسی در بحث پایداری نشان از حرکت بسمت پایداری نسبت به ۱۱ سال گذشته را دارند.

فرضیه‌های تحقیق

۱- محله‌های منطقه ۱۳ شهر اصفهان از نظر هویت اجتماعی (امنیت و آرامش) در سطح یکسانی هستند.

۲- محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از نظر شاخص‌های کالبدی (اماکن ورزشی، فرهنگی، آموزشی و مذهبی) دارای تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای هستند.

سؤال‌های اصلی تحقیق

۱- آیا نوع بافت محله‌ای در میزان تاثیر شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای دارای اهمیت است؟

۲- آیا بین شاخص‌های توسعه پایدار محله‌های منطقه ۱۳ شهر اصفهان تفاوت وجود دارد؟

۳- محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان تاچه میزان پایدار هستند؟

ابزار گردآوری اطلاعات

روش کتابخانه‌ای و استفاده از سایت‌های مختلف اینترنتی که در این روش به مطالعه سوابق مسأله و موضوع تحقیق پرداخته شده است و در بخش دیگر اطلاعات از طریق میدانی تهیه شده که دارای ابزار سنجش شامل پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده بوده است. در پرسشنامه، گویه‌ها و سؤالات بر اساس فرضیات تنظیم شده که شامل سؤالات باز و بسته بوده است. در تجزیه و تحلیل این پژوهش علاوه بر اتکا بر اسناد و مدارک، مشاهده و ادراک تحلیل کیفی، داده‌های جمع آوری شده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS و EXCEL مورد تحلیل قرار گرفته و

تهیه نقشه‌ها با نرم افزار GIS و Auto Cad و مدل رتبه بندی تاپسیس انجام شده است.

متغیرها

متغیر به ویژگی یا صفت یا عاملی اطلاق می‌شود که بین افراد جامعه مشترک بوده و می‌تواند مقادیر کمی و ارزش‌های متفاوتی داشته باشد. متغیرها، عامل یا عواملی هستند که مورد اندازه‌گیری یا سنجش قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر، متغیر مشخصه یک فرد، چیز، پدیده مورد نظر است که: قبل اندازه گیری بوده و می‌تواند مقادیر مختلفی بپذیرد.

جدول شماره ۱- انواع متغیرها

متغیرهای مستقل	متغیرهای تابع (وابسته)	متغیر واسطه گر
محلات موجود منطقه ۱۳ شهر اصفهان شاخص‌های اجتماعی شاخص‌های کالبدی شاخص‌های اقتصادی شاخص‌های زیست محیطی	ساماندهی شهر اصفهان توسعه پایدار شهری سیمای شهری محیط زیست شهری	مدیران شهری

محدوده و قلمرو پژوهش

شناخت شهر اصفهان:

استان اصفهان با مساحتی حدود ۱۰۷۰۱۸ کیلومتر مربع، حدود ۶/۲۵ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان بین ۳۰ درجه تا ۳۴ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۳۶ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۳۲ دقیقه طول

شرقی در ایران مرکزی قرار دارد (تاجیک، ۱۳۸۹: ۶۳). این استان تقریباً در مرکز ایران واقع شده، از شمال به استان‌های مرکزی، قم و سمنان، از جنوب به استان‌های فارس و کهگیلویه و بویر احمد، از شرق به استان یزد و از غرب به استان‌های لرستان و چهارمحال و بختیاری محدود است.

شکل شماره ۱- نقشه مناطق چهارده گانه شهر اصفهان

جدول شماره ۲- شاخص‌های جمعیت مناطق چهارده گانه شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰

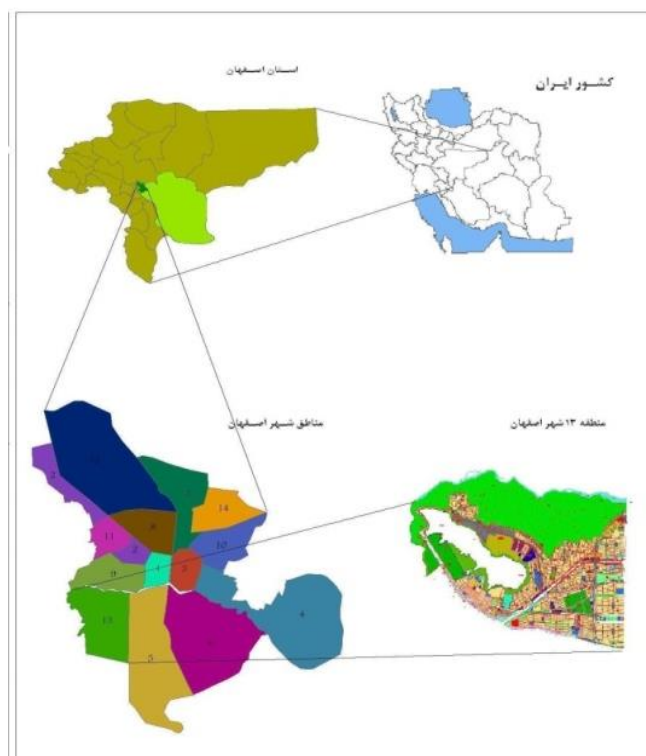
مناطق	جمعیت	درصد از جمعیت شهر	تغییرات نسبی (۱۳۷۵-۱۳۸۵)	تراکم نسبی جمعیت	مساحت (کیلومتر مربع)
منطقه ۱	۷۹۹۶۶	۴/۴	۰/۶	۱۰۱۲۲	۷/۹
منطقه ۲	۶۶۵۹۰	۳/۷	۱۳/۱	۵۲۴۳	۱۲/۷
منطقه ۳	۱۱۱۸۸۹	۶/۲	۰/۲	۹۷۲۹	۱۱/۵
منطقه ۴	۱۲۸۰۳۰	۷/۱۲	۱۶/۷	۱۰۸۵۰	۱۱/۸
منطقه ۵	۱۶۱۵۴۳	۸/۹	۳۰/۰	۵۰۰۱	۳۲/۳
منطقه ۶	۱۱۶۴۶۴	۶/۴	-۹/۴	۳۴۷۶	۳۳/۵
منطقه ۷	۱۵۱۱۹۱	۸/۴	۴۹/۶	۹۶۹۱	۱۵/۶۰
منطقه ۸	۲۴۰۶۶۴	۱۳/۳	۴۶/۶	۱۱۷۳۹	۲۰/۵
منطقه ۹	۷۴۳۳۶	۴/۴	۷/۷	۳۵۳۹	۲۱
منطقه ۱۰	۲۱۳۵۴۷	۱۱/۸	۱۰/۸	۱۲۴۸۸	۱۷/۱
منطقه ۱۱	۵۹۵۵۵	۳/۳	۳۴/۵	۴۷۶۴	۱۲/۵
منطقه ۱۲	۱۲۶۸۸۴	۶/۷	۹۸/۷	۳۴۶۶	۳۶/۶
منطقه ۱۳	۱۲۱۰۳۲	۶/۷	۳۲/۸	۵۵۵۱	۲۱/۸
منطقه ۱۴	۱۴۵۲۷۶	۸/۰۸	۴۰/۴	۶۷۷۵	۲۱/۴۴
شهر اصفهان	۱۷۹۶۹۶۷	۱۰۰	۲۴/۰	۶۵۰۶	۲۷۶/۲

منبع: آمارنامه شهر اصفهان، ۱۳۹۰: ۵۲

محدوده منطقه ۱۳ شهر اصفهان

این منطقه از شمال در امتداد حاشیه زاینده رود از تقاطع خیابان نیروگاه تا میدان سهروردی، از جنوب از میدان تیر تا کارخانه سیمان اصفهان و دیوار غربی زندان مرکزی در مسیر ریل راه آهن تا پل یزدآباد و از

شرق به خیابان سیمین و جانبازان منتهی می‌شود و از غرب از پل یزدآباد در امتداد شهرک قدس تا جاده نیروگاه در حاشیه زاینده رود امتداد می‌یابد (سایت شهرداری منطقه ۱۳ اصفهان).

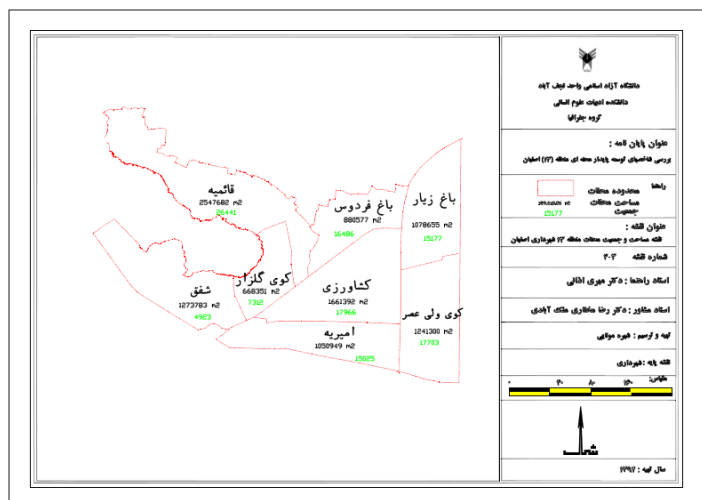

شکل شماره ۲- نقشه معرفی موقعیت محدوده مورد مطالعه

جدول شماره ۳- جمعیت و درصد مساحت محلات منطقه ۱۳ شهرداری اصفهان

کد محله	نام محله	جمعیت محلات سال ۹۰	درصد جمعیت محلات سال ۹۰	مساحت محلات سال ۸۹ (متر مربع)	درصد مساحت محلات سال ۸۹
۱۳۰۱	قائمیه	۲۶۴۴۱	۲۱.۸۵	۲۵۴۷۶۸۲	۲۴.۴۹
۱۳۰۲	باغ فردوس	۱۶۴۸۶	۱۳.۶۲	۸۸۰۵۷۷	۸.۴۶
۱۳۰۳	باغ زیار	۱۵۱۷۷	۱۲.۵۴	۱۰۷۸۶۵۵	۱۰.۳۷
۱۳۰۴	کوی ولیعصر	۱۷۷۰۳	۱۴.۶۳	۱۲۴۱۳۰۰	۱۱.۹۳
۱۳۰۵	کشاورزی	۱۷۹۶۶	۱۴.۸۴	۱۶۶۱۱۳۹۲	۱۵.۹۷
۱۳۰۶	کوی گلزار	۷۳۱۲	۶.۰۴	۶۶۸۳۵۱	۶.۴۲
۱۳۰۷	شفق	۴۹۲۳	۴.۰۷	۱۲۷۳۷۸۳	۱۲.۲۴
۱۳۰۸	امیریه	۱۵۰۲۵	۱۲.۴۱	۱۰۵۰۹۴۹	۱۰.۱۰

منبع: آمارنامه شهر اصفهان، ۱۳۹۰: ۵۷ و پردازش آماری توسط نگارنده

شکل شماره ۳- نقشه محلات منطقه ۱۳ با میزان جمعیت و مساحت

مهمترین کاربریهای منطقه ۱۳ شهر اصفهان

کاربری مسکونی

کاربری مسکونی در مجموع در حدود ۳۹۰ هکتار یا ۳۸/۰۱ درصد از مساحت بافت نسبتاً پر را تشکیل می‌دهد.

کاربری بهداشتی-درمانی

در مجموع ۱۸ قطعه کاربری درمانی در منطقه سیزده موجود است که سطحی معادل ۰/۸۸ هکتار جای گرفته و حدود ۰/۰۹ درصد از مساحت بافت نسبتاً پر منطقه را شامل می‌گردد.

کاربری فرهنگی

چهارده قطعه کاربری فرهنگی در مجموع ۱/۶۴ هکتار یا ۰/۱۶ درصد از مساحت بافت نسبتاً پر منطقه را اشغال نموده است.

تجهیزات شهری

تعداد ۱۹ قطعه کاربری تأسیسات و تجهیزات

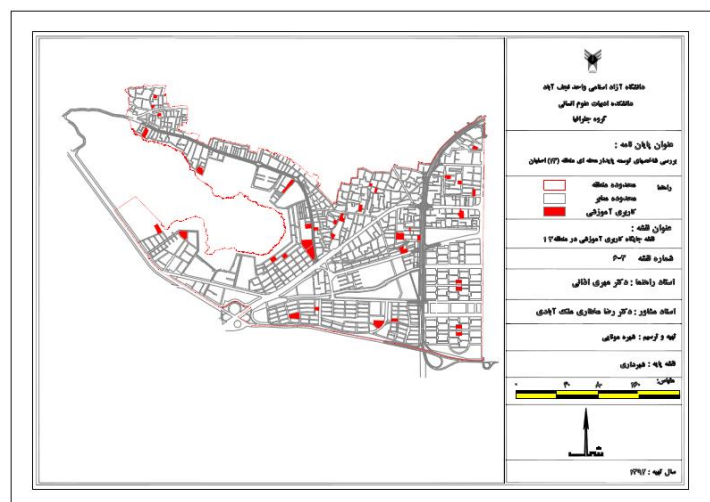
شهری در محدوده‌ای به وسعت ۱۷/۳۷ هکتار یا ۱/۷۰ درصد از مساحت بافت نسبتاً پر منطقه سیزده جای گرفته است.

کاربری ورزشی

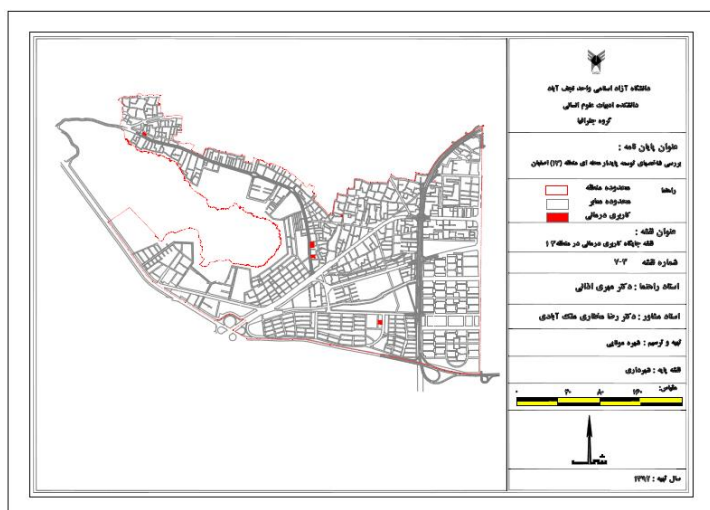
۸ قطعه از اراضی قطعات کاربری منطقه سیزده به انواع کاربری‌های ورزشی اختصاص دارد که در مجموع ۲/۲۸ هکتار از اراضی منطقه یا در حدود ۰/۲۲ درصد از مساحت بافت نسبتاً پر آن را شامل می‌گردد.

کاربری آموزشی

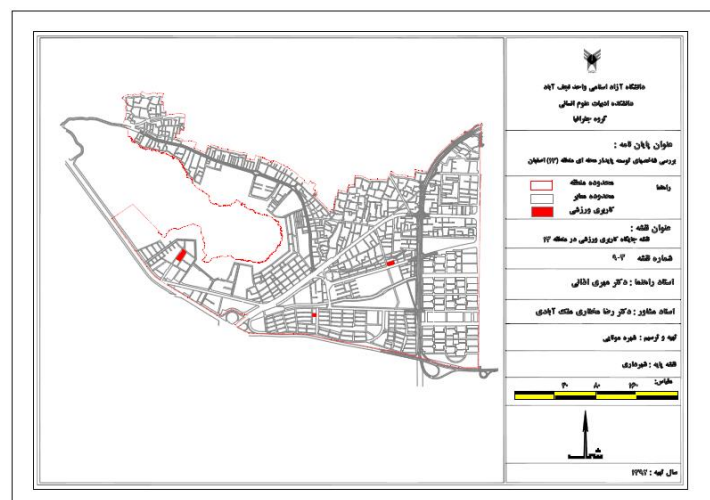
در مجموع ۴۶ قطعه کاربری آموزشی در محدوده منطقه سیزده موجود است. کاربری‌های مذکور در سطحی معادل ۹/۴۶ هکتار جای گرفته که به تقریب ۰/۹۲ درصد از مساحت بافت نسبتاً پر منطقه را در بر گرفته است. (مهندسان مشاور آتک، ۱۳۸۸: ۵۶-۵۴).

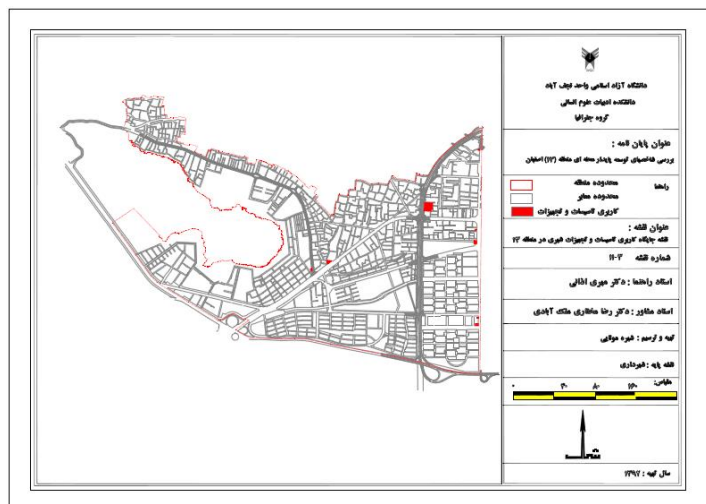
شکل شماره ۴- نقشه جایگاه کاربری آموزشی در منطقه ۱۳

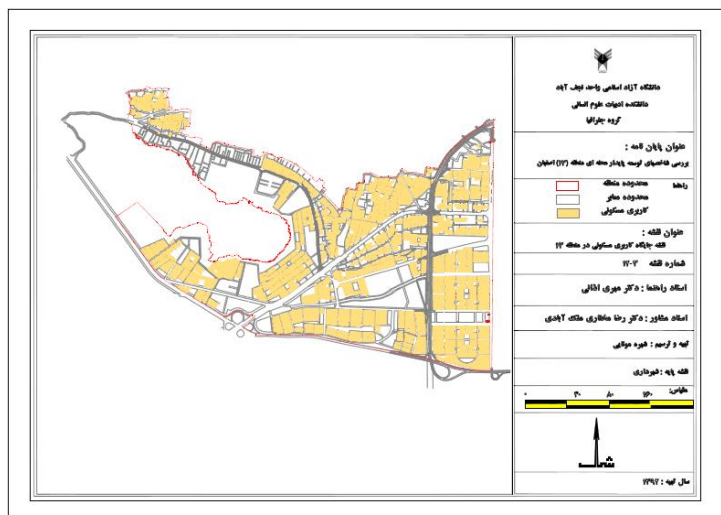
شکل شماره ۵- نقشه جایگاه کاربری درمانی در منطقه ۱۳

شکل شماره ۶- نقشه جایگاه کاربری ورزشی در منطقه ۱۳

شکل شماره ۷-نقشه جایگاه کاربری تأسیسات و تجهیزات شهری در منطقه ۱۳

شکل شماره ۸-نقشه جایگاه کاربری مسکونی در منطقه ۱۳

ادبیات و مفاهیم نظری:

توسعه: به طور معمول توسعه به معنای فرایندی است که طی آن قابلیت‌ها با توانایی‌های بالقوه یک شیء یا موجود زنده تحقق یافته و آن شیء یا موجود زنده به حالت طبیعی و کامل خود در می‌آید (زاکس، ۱۳۷۷: ۱۶-۱۷). توسعه در عرف به فرایندی گفته می‌شود که طی آن جوامع از شرایط اولیه و عقب ماندگی با عبور از مراحل تکاملی و کم و بیش

یکسان و تحمل دگرگونی‌های کمی و کیفی به جوامع توسعه یافته تبدیل شوند (نصیری، ۱۳۷۹: ۴۵). همانطور که مایکل تودارو می‌گوید: توسعه را باید جریانی چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است. (تودارو، ۱۳۸۳: ۲۳). توسعه در مفهوم کلی به معنی بهبود شرایط زندگی، نیازها و زمینه سازی برای نیل به

دیدگاه‌ها و نظریه‌هایی در خصوص مفهوم محلات شهری

راجرکاز ذیل تعریف محله را در دایره المعارف خود اینگونه نوشته است؛ محله تعریف مورد توافق دقیقی ندارد. این کلمه هم بر حالت فیزیکی مکان و هم بر گروه افرادی که در آن مکان زندگی می‌کنند، اشاره دارد. محله در تعریف جغرافیایی خود به منطقه‌ای از شهر اطلاق می‌شود که شهروندان «همسایگان» در آداب و رسومی که در آن موقعیت جغرافیایی به صورت عمومی وجود دارد، باهم شریک هستند؛ اگرچه ممکن است میان آنها اختلاف نظرهایی وجود داشته باشد (نگینی، ۱۳۸۸: ۴۰).

رابرت کن نیز در دایره المعارف شهر، محله را اینگونه توصیف نموده است: ۱- یک منطقه یا موقعیت؛ ۲- منطقه‌ای در اطراف مکانی یا چیزی؛ ۳- بخش قابل تفکیکی از یک منطقه شهری، منطقه‌ای مرکب از کاربری‌های مختلف که به صورت ساختار شهری به حالت یکپارچه درآمده است.

انجمن برنامه‌ریزی آمریکا در سال (۱۹۹۸) محله را به این صورت تعریف نموده است؛ یک نهاد مستقل اقتصادی-اجتماعی پویا دارای ویژگی‌های منحصر به فرد که از طریق ساکنان محله و جامعه «هر دو» قابل شناسایی و تشخیص باشد. ۱- یک منطقه برنامه‌ریزی شده شهری با ترکیب متعادلی از فعالیت انسانی که حول یک مرکز تعریف شده و ساخته شده است؛ ۲- واژه‌ای مربوط به توسعه برای توسعه خانه سازی؛ ۳- روابط اجتماعی دوستانه. معنا و مفهوم محله ریشه در زمان‌های خیلی دور دارد و در واقع در قرن گذشته در کانون تفکر اکثر شهرنشین‌ها، جای داشته است (کووان، ۲۰۰۵: ۲۵۷).

آرمان‌ها به کهنسالی تمدن بشری است. اما مطالعه توسعه در مفهوم خاص عبارت دیگر «مطالعه منظم مسائل و جریانات بویژه در عرصه اقتصادی» تاریخچه ای بسیار کوتاه تر دارد (اسلامی، ۱۳۸۱: ۱۸).

توسعه پایدار

توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای نسل حاضر را، بی فایده گرفتن حق و توان نسل‌های آینده برای برآوردن نیازهایشان، برآورده می‌سازد (فتوره‌چی و فردوسی، ۱۳۸۴: ۱۵). مفهوم پایداری موازنه دقیق بین نیازهای اجباری امروز و نیازهای فردا و بین انگیزه‌های خصوصی و اقدامات عمومی در تنگنای حرص و ترحم اجتماعی افراد و همدردی اجتماعی است (محمودی نژاد، ۱۳۸۶: ۵۴). پاسخگویی به نیازهای نسل کنونی بدون آسیب رساندن به ظرفیت‌های نسل آینده (حسین زاده دلیر، ۱۳۸۰: ۹۳).

مفهوم محله و ویژگی‌های آن

در ساده‌ترین تعریف، محله از خانه‌های مجاور هم در یک محیط جغرافیایی خاص تشکیل می‌شود، برای تشکیل محله شهری شرایط چندی لازم است: ۱- دارا بودن یک حوزه جغرافیایی از شهر با وسعت کم یا زیاد؛ ۲- پیدایش و تکوین یک اجتماع کوچک از گروهی از مردم شهر؛ ۳- وابستگی اجتماعی میان گروهی از مردم (عسگری، ۱۳۸۷: ۷).

رابرت پارک (۱۹۲۶) نزدیکی مکانی را مهمترین عامل وقوع روابط عاطفی و تعلقات محلی می‌داند، از سوی دیگر برگس (۱۹۲۵) نقش محله را درون شهرهای ناپایدار که میزان آن بسیار زیاد است، مفید دانسته و ایجاد کننده فرهنگ‌های عمومی برای گروه‌ها می‌داند (لويس، ۱۹۸۹: ۳۱۶).

اینگلهارد محله را شامل، مدرسه ابتدایی، یک مرکز خرید کوچک و یک زمین بازی می‌داند. این تسهیلات نزدیک مرکز محله به گونه‌ای ساخته شده‌اند که مسافت پیاده‌روی بین آنها و خانه از نیم مایل تجاوز نمی‌کند. بخش‌های تشکیل دهنده این جامعه حالت یکپارچه دارند و همچنین جوامعی می‌توانند هر آنچه را که از نظر ارتباطات و کار نیاز دارند، برآورده سازند (نل، ۲۰۰۳: ۲۸۵-۲۸۲).

لینچ (۱۳۸۴) خصوصیات معقول و موجه یک سکونتگاه خوب را اینچنین بر می‌شمرد؛ یک محله با هویت؛ محله‌ای است با خیابان آرام و ایمن و خدمات روزانه که به راحتی و سهولت در دسترس قرار گیرد و چنانچه ضرورت احساس شود، بتوان مشکل‌های سیاسی بوجود آورد، علاوه بر این برای گروه‌های سنی خاص، مخصوصاً نوجوانان یک مجتمع زیستی- اجتماعی مبتنی بر مکان کاملاً حایز اهمیت است (لینچ، ۱۳۸۴: ۳۲۵-۳۲۴).

توسلی (۱۳۷۸) معتقد است هر محله یک اجتماع کوچک طبیعی است که برای برقرار شدن روابط اجتماعی، محیط بسیار مساعدی را به وجود آورده است. خصوصیات هر محله بر حسب سطح زندگی اقتصادی و اجتماع فرهنگی کم و بیش صورت ویژه و شکل دقیقی به خود می‌گیرد. محله سرچشمه بوجود آمدن گروه‌های اجتماعی فرعی است، به

اعتقاد او قدرت هر محله تابع تجانس اجتماعی ساکنان آن است. همانی و شباهت در نوع زندگی موجب شناسایی متقابل افراد و احساس تعلق به گروه معین می‌گردد (توسلی، ۱۳۷۸: ۱۱۲-۱۱۱).

شیعه (۱۳۸۶) مرکز محلات را شالوده وجودی و بنیانی محلات می‌داند که مردم در آنها به معاشرت و خرید و فروش می‌پردازند. او می‌نویسد؛ ممکن است مرکز این محلات را مساجد، حسینیه‌ها و تکایا یا مراکز خرید و فروش، بازارها، کوچه‌ها و یا قهوه خانه‌ها و نظایر آنها تشکیل دهد. او محلات را که خود به مرور زمان شکل گرفته‌اند، نتیجه عوامل اجتماعی و اقتصادی زمان خود می‌داند (شیعه، ۱۳۸۶: ۱۷۱-۱۷۰).

اصول و معیارهای نظریه توسعه پایدار محله‌ای:

در قالب نظریه‌ها و تجربیات موجود در مقیاس جهانی، اصول و معیارهای بسیاری را می‌توان برای توسعه پایدار در مقیاس شهر و محله مطرح و مورد تجزیه و تحلیل قرار داد، از جمله این اصول و معیارها که به طور مختصر بررسی می‌شوند:

۱- **خوانایی:** از دیگر شرایط برای دارا بودن یک محله مسکونی خوب خوانایی موجود در آن بافت است. شرایط خوانا بودن یک محله به ترتیب زیر است: ۱- امکان راهیابی؛ ۲- وجود نظم آشکار و پنهان؛ ۳- برخورداری از وضوح کالبدی؛ ۴- پرهیز از یکنواختی؛ ۵- قابل پیش‌بینی بودن فعالیت‌ها (قاسمی، ۱۳۸۳: ۱۳۸-۱۳۷).

۲- **هویت و سرزندگی:** وضوح در درک از محله و سهولت در شناخت و برقراری پیوند بین عناصر و اجزای آن با سایر رویدادها و مکان‌ها را می‌توان در

رشد و تغییر در درون محله (قاسمی، ۱۳۸۳: ۱۲۸-۱۲۷).

کاربرد روش‌ها و نتایج تحقیق از نظر علمی

کاربرد این پژوهش از نوع توسعه‌ای بوده که با دید جامع و کلی سعی بر ارائه الگویی برای ساماندهی مطلوب محله‌های شهری در ارتباط با توسعه پایدار است، به گونه‌ای که نتایج این پژوهش می‌تواند بر رفع معضلات و مشکلات محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان همچون کمبود فضای سبز، وجود بافت قدیمی و فرسوده، تمیز نبودن کوچه‌ها و معابر، کمبود امنیت در بعضی محلات، ... پرداخته و در جهت پایداری شهر اصفهان و در رهنمود دادن به مدیران شهری تأثیر گذار باشد. همچنین، این پژوهش می‌تواند مورد استفاده نهادها و سازمان‌هایی همچون شهرداری، فرمانداری، مسکن و شهرسازی، معاونت برنا، مهریزی و پژوهش و فناوری اطلاعات و همچنین پژوهشگران و دانشجویان علاقمند به این مبحث قرار گیرد.

آمار استنباطی

آمار استنباطی (آزمونهای معنا داری) این نکته را نشان می‌دهد که آیا الگوهای توصیف شده در نمونه، کاربردی در جامعه‌ای که نمونه از آن انتخاب شده دارد یا نه؟ یعنی ما را قادر به استنباط ویژگی‌های جامعه از روی ویژگی‌های نمونه می‌کند.

زمره هویت محله دانست؛ یعنی در محله با شکل فضایی و کیفیت آن در ارتباط مستقیم است، در حالی که وابستگی شدید به فرهنگ نیز دارد. محله با هویت محله‌ای است که از سایر مکان‌ها و محله‌ها قابل تمایز باشد (منصوری، ۱۳۸۹: ۶۴).

۳- پویایی و سازگاری: تداوم زندگی ساکنان محلات از گذشته تا حال، تغییر و تداوم در انواع والگوهای فعالیت، پویایی مکان محله‌ها نسبت به کل مرکز شهر، کمیت، کیفیت و ارزش بناها و ساختمان‌های مسکونی و غیر مسکونی، الگوی توزیع فضاهای باز، سبز و شبکه معابر، مصالح ساختمانی مختلف بومی و غیربومی، الگوهای مالکیت، تغییرات در هر یک از شرایط، عوامل و ویژگی‌های فوق‌الذکر، به عنوان فشارهای اجتماعی و اقتصادی می‌توانند به تدریج موجبات تحول و دگرگونی کالبدی محله را فراهم کند (بارتون، ۲۰۰۳: ۱۹).

۴- نفوذپذیری: محله‌ای نفوذپذیر تلقی می‌شود که بتواند با اطراف به تبادل پردازد و درون آن حرکت، فعالیت و رشد جریان داشته باشد. شرایط نفوذپذیری یک محله به ترتیب عبارتند از: ۱- وجود عوامل پیوند دهنده محله و محیط اطراف؛ ۲- بسته نبودن محله؛ ۳- آزادی و حرکت و فعالیت در محله؛ ۴- فضاهای خالی عمومی میان دانه‌های محله؛ ۵- امکان

جدول توافقی ۴- فراوانی امنیت و آرامش در مقابل تأثیر میزان سن

میزان سن	امنیت و آرامش در سطح محله					کل
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	
۱۸-۲۵ سال	۱۰	۶	۴۲	۲۸	۱۰	۹۶
۲۶-۳۵ سال	۱۰	۵	۲۲	۲۰	۱۷	۷۴
۳۶-۵۰ سال	۱۸	۸	۴۷	۲۴	۱۴	۱۱۱
۵۱-۶۵ سال	۷	۳	۳۸	۲۴	۲۰	۹۲
۶۵+ سال	۰	۰	۵	۴	۱	۱۰
کل	۴۵	۲۲	۱۵۴	۱۰۰	۶۲	۳۸۳

وضعیت امنیت و آرامش افراد در مقابل رده‌های

سنی

در جدول توافقی ۴- فوق فراوانی هر یک از مقادیر متغیر رده‌های سنی در مقابل مقادیر تأثیر امنیت و آرامش ذکر شده که در پرسشنامه و جدول درج شده است آورده شده نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بیشتر افرادی که میزان امنیت و آرامش را

متوسط ارزیابی نموده اند ۱۵۴ نفر هستند که از این تعداد ۴۷ نفر که بیشترین تعداد هستند در رده سنی ۳۶-۵۰ سال و ۲۲ نفر کمترین افرادی بوده‌اند که این میزان را کم بیان نموده‌اند و از این تعداد ۸ نفر که بیشترین تعداد هستند در رده سنی در رده سنی ۵۰-۳۶ سال هستند.

جدول توافقی ۵- فراوانی امنیت و آرامش در مقابل تأثیر جنسیت

جنسیت	امنیت و آرامش در سطح محله					کل
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	
زن	۳۰	۱۳	۹۵	۶۲	۴۱	۲۴۱
مرد	۱۵	۹	۵۹	۳۸	۲۱	۱۴۲
کل	۴۵	۲۲	۱۵۴	۱۰۰	۶۲	۳۸۳

وضعیت امنیت و آرامش در مقابل جنسیت

در جدول توافقی ۵- فوق فراوانی مقادیر متغیر جنسیت در مقابل مقادیر تأثیر امنیت و آرامش که مصاحبه شدگان در طیف‌های مرد و زن که در پرسشنامه و جدول درج شده آورده شده است، نتایج نشان می‌دهد که از ۳۸۳ پاسخ دهنده بیشترین آنها ۱۵۴ نفر میزان امنیت و آرامش را در حد متوسط

و ۲۲ نفر که کمترین تعداد هستند، این میزان را کم در سطح محلات ارزیابی نمودند.

مدل تاپسیس

با توجه به توضیحات در خصوص بررسی و ارزیابی محلات منطقه ۱۳ اصفهان بر اساس ۴ شاخص پایداری (کالبدی، زیست محیطی، فرهنگی،

اقتصادی) ذکر شده، استفاده از مدل ارزیابی تاپسیس که بهترین مدل آماری جهت رتبه بندی محلات است، در این پژوهش ضروری به نظر می‌رسد، لذا محلات منطقه ۱۳ اصفهان را از نظر میزان پایداری بر اساس ۴ شاخص ذکر شده رتبه بندی و مورد ارزیابی قرار می‌دهیم تا میزان بر خورداری هر محله را از نظراین ۴ شاخص ذکر شده مورد سنجش قرار داده و بررسی نماییم.

روش تصمیم گیری چند معیاری شامل طیف وسیعی از تکنیک‌های ریاضی است که بسته به اهداف مطالعه روش‌های مختلف آن مورد استفاده قرار می‌گیرد (کهنسال و رفیعی، ۱۳۸۷: ۶۳). مدل‌های تصمیم گیری چند هدفه غالباً به منظور طراحی و مدل‌های چند شاخصه به منظور ارزیابی گزینه با گزینه‌های برتر مورد استفاده قرار می‌گیرد (طاهر خانی، ۱۳۸۶: ۶۲). در روش‌های چند شاخصه مدل در آن واحد چندین معیار کمی و کیفی را برای انتخاب جواب بهینه مورد نظر قرار می‌دهد که این

موضوع با بسیاری از تصمیم گیری‌های پیچیده انطباق دارد (صراف و نجمی، ۱۳۸۳: ۳). تکنیک اولویت بندی به وسیله شباهت به وضعیت ایده آل (تاپسیس) یکی از با اهمیت‌ترین روش‌های تحلیل در مهندسی سیستم به ویژه در انتخاب‌های محدود از تصمیم گیری است (کو و خیونگ، ۲۰۰۹: ۱۱۰). اصل تاپسیس این است که گزینه انتخابی باید دارای کمترین فاصله از وضعیت ایده‌آل (بهترین حالت) و دورترین فاصله از وضعیت ایده آل منفی (بدترین حالت) داشته باشد (آنوت و سونر، ۲۰۰۸: ۱۵۵۴). مدل تاپسیس شامل سیزده مرحله است که با تکنیک‌های مختلف ریاضی صورت می‌گیرد.

تشکیل ماتریس داده‌ها

تشکیل ماتریس داده‌ها که از میانگین پاسخ دهندگان پرسشنامه به زیر مجموعه شاخصه‌های مورد نظر در مدل تاپسیس به دست آمده است.

جدول شماره ۶- تشکیل ماتریس داده‌ها

محلات	اجتماعی (امنیت و آرامش در سطح محله)	اقتصادی (مراکز خرید)	کالبدی (مراکز ورزشی - مذهبی-فرهنگی)	زیست محیطی (رسیدگی سازمان محیط زیست در سطح محله)
امیریه	۲/۲۷۶۶	۲/۵۳۱۹	۲/۵۱۰۶	۲/۴۰۴۳
باغ فردوس	۲/۸۱۱۳	۲/۷۷۳۶	۴/۲۴۵۳	۳/۵۲۸۳
باغ زیار	۲/۳۹۵۸	۲/۳۷۵۰	۳/۳۹۵۸	۲/۱۶۶۷
قائمیه	۲/۸۴۳۴	۲/۶۰۲۴	۳/۴۴۵۸	۳/۲۵۳۰
گلزار	۲/۶۵۲۲	۳/۳۴۷۸	۴/۴۳۴۸	۳/۳۹۱۳
کشاورزی	۳/۲۶۳۲	۳/۳۳۳۳	۳/۲۱۰۵	۳/۳۶۸۴
شفق	۲/۵۳۳۳	۳/۶۰۰۰	۳/۲۶۶۷	۳/۲۰۰۰
شهرک ولیعصر	۲/۵۴۳۹	۲/۵۷۸۹	۳/۴۷۳۷	۲/۵۲۶۳
مجموع	۲۰/۳۱۹۷	۲۳/۱۴۲۹	۲۷/۹۸۳۲	۲۳/۸۳۸۳

منبع: داده‌های میدانی و اطلاعات کارشناسی شده توسط نگارنده

محاسبه تاپسیس و رتبه بندی محلات $CL = \frac{d-}{d- + d+}$

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول رتبه‌بندی تاپسیس که بر روی ۴ شاخص: (اجتماعی: امنیت و آرامش در سطح محله)، کالبدی (اماکن ورزشی - فرهنگی - آموزشی - مذهبی)، زیست محیطی (رسیدگی سازمان محیط زیست در سطح محله)،

اقتصادی (مراکز خرید در سطح محله) که از اطلاعات پاسخ دهندگان در پرسشنامه به دست آمده است، نتیجه گرفته شد: که محله کشاورزی از نظر پایداری در رتبه اول (۰/۷۸۶۵ میزان تاپسیس) و محله باغ زیار رتبه آخر (۰/۱۹۲۴ میزان تاپسیس) را داراست.

جدول شماره ۷- محاسبه تاپسیس و رتبه بندی محلات

رتبه	میزان تاپسیس	محلات
۵	۰/۴۰۱۰	امیریه
۲	۰/۵۹۲۵	باغ فردوس
۸	۰/۱۹۲۴	باغ زیار
۳	۰/۵۳۳۵	قائمیه
۴	۰/۴۳۷۵	گلزار
۱	۰/۷۸۶۵	کشاورزی
۶	۰/۳۷۲۰	شفق
۷	۰/۳۰۴۳	شهرک ولیعصر

منبع: داده‌های میدانی و اطلاعات کارشناسی شده توسط نگارنده

فرضیه‌های تحقیق

در زمینه تأیید یا رد فرضیه‌ها با توجه به آمار توصیفی، استنباطی و مدل تاپسیس، فرضیه‌ها به صورت زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. شاخص‌های توسعه پایدار در سوال ۸ پرسشنامه در ۴ بخش (اجتماعی، کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی) در طیف‌های مختلف گنجانده شده است، که با

محلات مختلف به وسیله آزمون میانگین مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج درجداول زیر آورده شده است.
فرضیه اول: محله‌های منطقه ۱۳ شهر اصفهان از نظر هویت اجتماعی (امنیت و آرامش) در سطح یکسانی هستند.

جدول شماره ۸-آزمون میانگین شاخص‌های (اجتماعی) در ۸ محله منطقه ۱۳ اصفهان

رتبه بندی تاپسیس	میانگین شاخص اجتماعی (امنیت و آرامش)	نام محله
۵	۲.۲۷۶۶	امیریه
۲	۲.۸۱۱۳	باغ فردوس
۸	۲.۳۹۵۸	باغ زیار
۳	۲.۸۴۳۴	قائمیه
۴	۲.۶۵۲۲	گلزار
۱	۳.۲۶۳۲	کشاورزی
۶	۲.۵۳۳۳	شفق
۷	۲.۵۴۳۹	شهرک ولی عصر

پاسخ دهنده، که بیشترین تعداد آن ۱۵۴ نفر است (در مجموع بیشترین تعداد هم از مردان و هم از زنان) میزان امنیت و آرامش را در حد متوسط در سطح محلات ارزیابی نمودند. می‌توان گفت که محلات از نظر میزان برخورداری از شاخص مورد نظر و سطح رتبه‌بندی تاپسیس تقریباً یکسان هستند، در نتیجه فرضیه فوق تأیید می‌شود.

فرضیه دوم: محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از نظر شاخص کالبدی «اماکن ورزشی، فرهنگی، آموزشی و مذهبی در سطح محله» دارای تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای هستند.

جدول ۸- نشان می‌دهد که محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از نظر شاخص توسعه پایدار اجتماعی (امنیت و آرامش در سطح محله) تقریباً یکسان هستند، بدین صورت که در ستون میانگین شاخص اجتماعی، محلات را می‌توان به ۵ دسته تقسیم کرد؛ دسته اول کشاورزی، دسته دوم باغ فردوس، قائمیه، گلزار، دسته سوم شهرک ولی عصر و شفق، دسته چهارم باغ زیار و امیریه، به این ترتیب محلات از نظر میانگین با اختلاف جزئی با هم در دسته‌های مذکور قرار گرفته‌اند. نیز همانطور که از نتایج جداول توافقی (۵ و ۶) در این خصوص بر می‌آید از ۳۸۳ نفر

جدول شماره ۹-آزمون میانگین شاخص (کالبدی) در ۸ محله منطقه ۱۳ اصفهان

رتبه بندی تاپسیس	میانگین شاخص کالبدی (اماکن ورزشی، فرهنگی،...)	نام محله
۵	۲.۵۱۰۶	امیریه
۲	۴.۲۴۵۳	باغ فردوس
۸	۳.۳۹۵۸	باغ زیار
۳	۳.۴۴۵۸	قائمیه
۴	۴.۴۳۴۸	گلزار
۱	۳.۲۱۰۵	کشاورزی
۶	۳.۲۶۶۷	شفق
۷	۳.۴۷۳۷	شهرک ولی عصر

جدول ۹- نشان می‌دهد که محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از نظر شاخص کالبدی «اماکن ورزشی، فرهنگی، آموزشی و مذهبی در سطح محله» دارای تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای از لحاظ مقایسه رتبه بندی جدول تاپسیس هستند. محله کشاورزی که در شاخص اجتماعی (امنیت) در صدر جدول است، در رتبه‌ای هم ردیف محله شفق قرار گرفته، باغ زیار که در رده‌های پایین جدول در تاپسیس است، اکنون در جدول فوق تقریباً در صدر جدول جای گرفته، با بررسی جدول فوق می‌توان دریافت که محلات از نظر شاخص فوق به چهار دسته تقسیم شده‌اند، دسته اول شامل باغ فردوس، گلزار، دسته دوم، شامل محلات باغ زیار، قائمیه، شهرک ولی عصر، دسته سوم شامل کشاورزی، شفق و دسته چهارم محله امیریه را شامل می‌شود. در کل مشخص می‌شود که اماکن ورزشی، فرهنگی، آموزشی و مذهبی در

محلات دسته اول نسبت به دو دسته محلات دیگر بهتر و بیشتر است. بنابراین به این نتیجه می‌رسیم که تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای بین محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از لحاظ شاخص کالبدی وجود دارد، در نتیجه فرضیه فوق تأیید می‌شود. در کل می‌توان بیان کرد که با توجه به نتایج حاصله از آزمون میانگین در هر جدول و مدل رتبه بندی تاپسیس، محلات منطقه ۱۳ اصفهان از نظر هر یک شاخص‌های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی با هم متفاوتند، پس فرضیه سوم تأیید می‌شود.

با توجه به نتایج برگرفته از مدل تاپسیس و آزمون میانگین شاخص، محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان را می‌توان به ۳ دسته از لحاظ میزان برخورداری از شاخص‌های پایداری ذکر شده تقسیم نمود:

جدول شماره ۱۰- میزان برخورداری محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از شاخص‌های توسعه پایدار مورد نظر

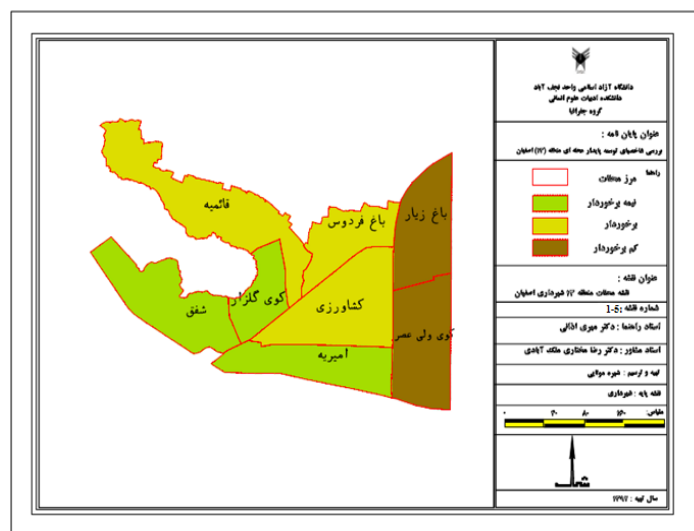
نام محله	ضرایب هر محله حاصل از مدل تاپسیس	رتبه تاپسیس	تقریباً برخورداری	نیمه برخورداری	کم برخورداری
امیریه	۰/۴۰۱۰	۵		✓	
باغ فردوس	۰/۵۹۲۵	۲	✓		
باغ زیار	۰/۱۹۲۴	۸			✓
قائمیه	۰/۵۳۳۵	۳	✓		
گلزار	۰/۴۳۷۵	۴		✓	
کشاورزی	۰/۷۸۶۵	۱	✓		
شفق	۰/۳۷۲۰	۶		✓	
شهرک ولی عصر	۰/۳۰۴۳	۷			✓

جدول فوق نشان می‌دهد که در میان ۸ محله منطقه ۱۳ اصفهان دو محله باغ زیار و شهرک

ولی عصر با ضرایب اولویت ۰.۱۹ تا ۰.۳۰ در پایین‌ترین سطح برخورداری جای گرفته‌اند و اولین

سه محله برخوردار قائمیه، باغ فردوس، کشاورزی، از لحاظ ۴ شاخص مورد بررسی را شامل می‌شود با ضرایب اولویت ۰.۵۳ تا ۰.۷۸ و آخرین اولویت توسعه را در بر دارد.

اولویت توسعه را به خود اختصاص داده‌اند و دومین سطح، شامل ۳ محله شفق و امیریه و گلزار است که دارای ضرایب اولویت ۰.۳۷ تا ۰.۴۳ بوده و سطح دوم اولویت توسعه مناطق را در بر می‌گیرند، سطح یک،

شکل شماره ۹- نقشه میزان برخورداری محلات منطقه ۱۳ شهر اصفهان از شاخص‌های توسعه پایدار

لحاظ توسعه پایدار در رتبه بالاتری نسبت به محلات دیگر منطقه ۱۳ قرار دارد و محله باغ زیار از پایداری کمتری برخوردار است، بطور کلی، می‌توان گفت ۸ محله منطقه ۱۳ شهر اصفهان از نظر شاخص‌های توسعه پایدار تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند و شاخص‌هایی همچون (اجتماعی-کالبدی-اقتصادی-زیست محیطی) و زیرمجموعه‌های آنها در هر محله‌ای به صورت طیف خاصی وجود دارد که می‌توان گفت در یک محله شاخص‌ها مطلوب و در محله دیگر نامطلوب هستند، ولی همین محلات از لحاظ ۴ شاخص مذکور بطور جداگانه در رتبه‌های نزدیک بهم قرار گرفته‌اند.

نتیجه‌گیری

به دنبال تغییر در شرایط و عوامل برگسترش و توسعه شهری در دوران اخیر، محله‌های مسکونی انسان ساخت جایگاه ویژه‌ای در شکل‌گیری شهرها داشته‌اند. درحالی که توسعه شهری پایدار بخش عمده‌ای از ادبیات شهرسازی سال‌های اخیر را به خود اختصاص داده است، پرداختن به اصول و معیارهای توسعه محله‌ای هنوز نیازمند پژوهش فراوان است.

از یافته‌های پژوهش حاضر با استفاده از آمار توصیفی-استنباطی، مدل ارزیابی تاپسیس نتیجه گرفته می‌شود. با توجه مدل صورت گرفته در پژوهش به این نتیجه رسیدیم که محله کشاورزی از

بطور کلی می‌توان گفت با شناخت کاستی‌ها و معایب محلات و بر طرف کردن و بهبود آن کاستی‌ها و معایب به توسعه پایدار محله‌ای دست یافت و در نتیجه به ساماندهی مناطق شهری و توسعه پایدار شهری دست یافت.

راهکارها و پیشنهادها

- ۱- ایجاد مبلمان و فضای سبز در محلاتی نظیر شفق، باغ فردوس، قائمیه، گلزار، کشاورزی؛
- ۲- اصلاح و نوسازی و بهسازی ساختمان‌های موجود در بافت‌های فرسوده محلاتی مثل کشاورزی، باغ فردوس در صورت عدم توانایی بازسازی؛
- ۳- رسیدگی بیشتر شهرداری به آسفالت و عرض معابر کوچه‌ها در محلاتی همچون کشاورزی، باغ‌زیار، باغ فردوس، قائمیه؛
- ۴- نظارت و توجه مسئولان شهرداری در نظافت محلاتی مانند قائمیه، باغ فردوس.

منابع

- ۱- اذانی، مه‌ری، (۱۳۸۱)، توسعه پایدار شهری (شهر اصفهان)، رساله دکتری، دانشگاه اصفهان، گروه جغرافیا.
- ۲- اسلامی، غ، "مواجهه با مشکلات و توسعه درونزا"، نشریه صفه، شماره ۳۴، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ۱۳۸۱.
- ۳- افسری، شرمینه، (۱۳۹۰)، برنامه ریزی "ارتقای کیفیت محیطی و اجتماعی" در چارچوب "توسعه پایدار محله‌ای"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، پردیس کیش، گروه معماری و هنر

۴- آمارنامه شهر اصفهان، (۱۳۹۰)، معاونت برنامه ریزی و پژوهش و فناوری اطلاعات، اداره آمار و تحلیل اطلاعات

۵- تاجیک، زینب، (۱۳۸۹)، تحلیل فضایی و مکان یابی مجموعه‌ها و مراکز ورزشی شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان.

۶- تودارو، مایکل، مترجم: فرجادی، غلامعلی، ۱۳۸۳، توسعه اقتصادی در جهان سوم، انتشارات کوهسار.

۷- توسلی، محمود (۱۳۷۸)، جامع شناسی شهری، نشر دانشگاه پیام نور، تهران

۸- تیموری، ایرج، (۱۳۹۰)، چالش‌های توسعه پایدار کلان شهر تهران، موردی: منطقه ۱۷ شهرداری تهران، رساله دکتری، دانشگاه تهران، گروه جغرافیای انسانی

۹- حسین زاده دلیر، کریم، (۱۳۸۰)، برنامه ریزی ناحیه ای، انتشارات سمت

۱۰- خاکپور، براتعلی و همکاران، (۱۳۸۸)، نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله ای، موردی: کوی سجادیه مشهد، مجله جغرافیا و توسع ناحیه ای، شماره دوازدهم

۱۱- زاکس، ولفگانگ، مترجم: فرهی، فریده، بزرگی، وحید ۱۳۷۷، نگاهی نو به مفاهیم توسعه، نشر مرکز

۱۲- شیعه، اسماعیل (۱۳۸۶)، مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، تهران

۱۳- صراف، حسن، محمدرضا نجمی، (۱۳۸۳)، معرفی الگویی روشمند جهت ارزیابی گزینه‌های تعیین

۲۱- محمودی نژاد، هادی، محمدرضا پورجعفر،
مجتبی انصاری، (۱۳۸۶)، بررسی جایگاه برنامه
ریزی توریسم در توسعه پایدار روستایی فرصت‌ها
و چالش‌ها، فصلنامه تخصصی بنیاد مسکن انقلاب
اسلامی، شماره ۱۱۸

۲۲- معصومی، سلمان، (۱۳۹۰)، توسعه محله‌ای
در راستای پایداری کلانشهر تهران، انتشارات
جامعه و فرهنگ

۲۳- منصوری، منصور، (۱۳۸۹)، پایان نامه کارشناسی
ارشد شهرسازی، «ساماندهی محیط کالبدی محله
خیام ایلام با تأکید بر مشارکت مردم»، دانشگاه
هنر اصفهان

۲۴- مهندسان مشاور آتک، (۱۳۸۸)، بازنگری در طرح
تفضیلی منطقه ۱۳ اصفهان، شهرداری
اصفهان، معاونت شهرسازی و معماری

۲۵- نستر، مهین و همکاران، (۱۳۸۹)، کاربرد تکنیک
تأسیس در تحلیل و اولویت بندی توسعه پایدار
مناطق شهری، موردی: مناطق شهری
اصفهان، مجله جغرافیا و برنامه ریزی
محیطی، سال ۲۱، شماره پیاپی ۳۸، شماره

۲۶- نصیری، ح، توسعه پایدار چشم انداز جهان
سوم، انتشارات فرهنگ و اندیشه، ۱۳۷۹

۲۷- نگینی، سمیه، (۱۳۸۸)، پایان نامه کارشناسی ارشد
جغرافیا و برنامه ریزی شهری «بررسی بافت
محلات بر هویت اجتماعی با تأکید بر هویت
محله‌ای»، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان

28- Barton, Hugh, et al, (2003) "Shaping
Neighbourhoods :A guide for health
, sustainability and vitality", London and
New York: spon press.

29- ken worthy, J.R. (2006), "The eco – city :
ten key transport and planning dimensions
for sustainable city development,"
Environment and urbanization , No.18.

کیفیت اقلام، اولین کنفرانس ملی لجستیک
وزنجیره تأمین، تهران، انجمن لجستیک ایران ۲۶
و ۲۷ بهمن

۱۴- طاهرخانی، مهدی، (۱۳۸۶)، کاربرد تکنیک
Topsis در اولویت بندی مکانی استقرار صنایع
تبدیلی کشاورزی

در مناطق روستایی، فصلنامه پژوهش‌های
اقتصادی، سال ششم، شماره ۳

۱۵- عادل احمدیان، آرش، (۱۳۸۶)، محله پایدار راهی
بسوی توسعه پایدار شهری، موردی: طراحی یک
محله شهری در شهر بم، پایان نامه کارشناسی
ارشد، دانشگاه تهران، گروه شهرسازی

۱۶- عسگری، مریم، (۱۳۸۷)، تحلیل جغرافیایی
محلات شهری ایلام با تأکید بر مسکن، پایان نامه
کارشناسی ارشد،

دانشگاه اصفهان، گروه جغرافیا

۱۷- فتوره چی، مهدی؛ فردوسی، سعید، ۱۳۸۴،
توسعه پایدار و اهداف توسعه هزاره (از دیدگاه
سازمانهای جهانی) انتشارات کمیته ملی توسعه
پایدار، چاپ عقیلی.

۱۸- قاسمی اصفهانی، مروارید، (۱۳۸۳)، اهل کجا
هستیم؟ (هویت بخشی به بافتهای
مسکونی)، انتشارات روزنه، تهران

۱۹- کهنسال، محمدرضا، رفیعی، هادی، (۱۳۸۷)،
انتخاب ورته بندی سیستم‌های آبیاری بارانی
در استان خراسان رضوی، مجله علوم و صنایع
کشاورزی، ویژه اقتصاد و توسعه
کشاورزی، جلد ۲۲، شماره ۱

۲۰- لینچ، کوین، (۱۳۸۴)، تئوری شکل شهر، ترجمه
سیدحسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران

- 36- Saver, Louis & Arbour, Daneiel&Associates(1989),Joining old& new:Neighbourhood planning and Architecture for city Revitalization,<http://Lasur.epfl.ch,revue,S AVER.pdf>,pp:316.
- 37- Thematic committee (2001) , sustainable urban development and good governance in Nigeria ,at : [ww2.un habitat. org /Istanbul + 5/12- Nigeria. PDF](http://ww2.unhabitat.org/Istanbul+5/12-Nigeria.PDF).
- 38- The ministry of environment of republic of Lithuania (2002) , National report on sustainable development from Rio to Johannesburg from Transition to sustainable development, at : [http://www. am. Lt/LSP/files/NAT-REP-ON-SUS](http://www.am.Lt/LSP/files/NAT-REP-ON-SUS)
- 39- united nations Educational , scientific and cultural organization (2005), Unesco and sustainable development , at : [http:// unesdoc. unesco. org / images /0013/001393/139369e.pdf](http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001393/139369e.pdf)
- 40- www.isfahan.ir
- 30- Kou,Ying & Xiong, Jiangen (2009):"Entropy –based Impreved Topsis as a Measure of Selecting partner in strategic Alliance ,Internation Journal of Business and Management Economy ,Volume 1,Issue,No 6.
- 31- Lee,Yung –Jaan,Huang, Ching – Ming,(2007)Sustahnability index for Taipei.
- 32- Neal,Peter(2003),Urban rillage and the making of communities/Spon Press,London.pp:282-285.
- 33- Nourry , Myriam (2007) : Measuring sustainable development SOM Empirical Evidence for France from Eight Alternative indicators.
- 34- Onut ,Semih &Soner, Selin(2008) : "Transshipment site selection using the AHP and Topsis approaches under fuzzy environment ,Waste management, Volume 28, Issue 9, page 1552-1559.
- 35- Robert cowan(2005),The Dictionary of urbanism, street wise press ,Britain.pp:256-257.